

Nông nghiệp bước vào giai đoạn liên kết mới: Hợp tác xã giữ vai trò trung tâm

06:14 17/06/2026

Dự thảo Nghị định về phát triển liên kết chuỗi giá trị nông nghiệp bền vững đang được Bộ Nông nghiệp và Môi trường lấy ý kiến được kỳ vọng sẽ khắc phục những hạn chế của các chính sách hiện hành, đồng thời tạo khuôn khổ pháp lý mới để thúc đẩy liên kết thực chất giữa doanh nghiệp, hợp tác xã và nông dân trong bối cảnh ngành nông nghiệp bước vào giai đoạn chuyển đổi mạnh mẽ.

Nông nghiệp Việt Nam đang đứng trước yêu cầu đổi mới sâu rộng nhằm thích ứng với những biến động ngày càng lớn của thị trường quốc tế, biến đổi khí hậu và xu hướng tiêu dùng xanh. Trong bối cảnh đó, liên kết chuỗi giá trị được xem là giải pháp quan trọng để nâng cao năng lực cạnh tranh, gia tăng giá trị sản phẩm và bảo đảm lợi ích hài hòa giữa các chủ thể tham gia sản xuất.

Sau hơn 6 năm triển khai Nghị định 98/2018/NĐ-CP về khuyến khích phát triển hợp tác, liên kết trong sản xuất và tiêu thụ nông sản, nhiều kết quả tích cực đã được ghi nhận. Hàng nghìn dự án liên kết được hình thành, thu hút sự tham gia của doanh nghiệp, hợp tác xã và người dân. Tỷ lệ nông sản được sản xuất theo chuỗi liên kết ngày càng gia tăng, góp phần nâng cao hiệu quả sản xuất và mở rộng thị trường tiêu thụ.

Hợp tác xã giữ vai trò trung tâm trong việc kết nối nông dân với doanh nghiệp và thị trường tiêu thụ.

Tuy nhiên, thực tiễn cũng cho thấy nhiều hạn chế. Không ít mô hình liên kết vẫn mang tính ngắn hạn, chủ yếu dừng ở hoạt động thu mua nông sản theo mùa vụ mà chưa xây dựng được mối quan hệ hợp tác bền vững giữa các bên. Khi thị trường biến động hoặc xảy ra thiên tai, dịch bệnh, người nông dân vẫn là đối tượng chịu nhiều rủi ro nhất.

Phân định rõ liên kết chuỗi giá trị và giao dịch thương mại thông thường

Một trong những điểm đáng chú ý của dự thảo nghị định mới là làm rõ khái niệm liên kết chuỗi giá trị nông nghiệp. Theo đó, những hoạt động mua bán đơn thuần giữa doanh nghiệp và nông dân sẽ không còn được xem là liên kết để hưởng các chính sách hỗ trợ từ Nhà nước.

Dự thảo xác định liên kết chuỗi giá trị phải được xây dựng trên cơ sở hợp đồng hợp tác giữa các chủ thể trong toàn bộ quá trình sản xuất, từ cung ứng vật tư đầu vào, tổ chức sản xuất, thu hoạch, chế biến đến tiêu thụ sản phẩm. Các bên tham gia phải có cam kết cụ thể về tiêu chuẩn chất lượng, sản lượng, truy xuất nguồn gốc, cơ chế chia sẻ lợi ích và rủi ro.

Việc phân định rõ ràng này được đánh giá là cần thiết nhằm bảo đảm nguồn lực hỗ trợ của Nhà nước được sử dụng đúng mục tiêu, tránh tình trạng một số mô hình giao dịch thương mại thông thường vẫn được hưởng chính sách ưu đãi như

các chuỗi liên kết thực chất.

Đồng thời, đây cũng là cơ sở để xây dựng các chuỗi sản xuất ổn định, có khả năng chống chịu tốt hơn trước biến động thị trường. Khi các bên cùng chia sẻ trách nhiệm và lợi ích, liên kết sẽ bền vững hơn thay vì chỉ dựa trên quan hệ mua bán ngắn hạn.

Trong mô hình này, hợp tác xã tiếp tục được xác định là trung tâm kết nối giữa doanh nghiệp và nông dân. Không chỉ đóng vai trò tập hợp sản xuất, hợp tác xã còn là đơn vị tổ chức vùng nguyên liệu, hướng dẫn kỹ thuật, giám sát chất lượng sản phẩm và triển khai truy xuất nguồn gốc.

Dự thảo cũng đặt ra các tiêu chí cụ thể về năng lực quản trị, trình độ cán bộ, quy mô thành viên và khả năng tổ chức sản xuất của hợp tác xã. Điều này nhằm nâng cao chất lượng hoạt động của khu vực kinh tế tập thể, giúp hợp tác xã thực sự trở thành “đầu mối” của các chuỗi giá trị nông nghiệp hiện đại.

Đẩy mạnh số hóa, xanh hóa và tăng quyền chủ động cho địa phương

Không chỉ tập trung vào liên kết sản xuất, dự thảo nghị định còn mở rộng sang các yêu cầu mới của nền nông nghiệp hiện đại như chuyển đổi số, phát triển xanh và kinh tế tuần hoàn.

Theo đó, các vùng nguyên liệu tham gia chuỗi liên kết không chỉ đáp ứng yêu cầu về diện tích mà còn phải bảo đảm hạ tầng sản xuất đồng bộ, bao gồm hệ thống giao thông nội đồng, thủy lợi, kho bảo quản, cơ sở sơ chế và logistics phục vụ tiêu thụ sản phẩm.

Đáng chú ý, việc ứng dụng công nghệ số được xem là một trong những tiêu chí quan trọng. Các chủ thể được khuyến khích áp dụng hệ thống quản lý dữ liệu sản xuất, truy xuất nguồn gốc điện tử, giám sát chất lượng sản phẩm và kết nối thị trường thông qua các nền tảng số.

Bên cạnh đó, các nội dung liên quan đến giảm phát thải khí nhà kính, sử dụng tài nguyên hiệu quả, phát triển nông nghiệp tuần hoàn và tham gia thị trường tín chỉ carbon cũng được đưa vào dự thảo như những định hướng phát triển dài hạn.

Việc lồng ghép các tiêu chí xanh không chỉ giúp nâng cao giá trị sản phẩm mà còn đáp ứng các yêu cầu ngày càng khắt khe từ các thị trường xuất khẩu lớn như châu Âu, Bắc Mỹ và Nhật Bản.

Một điểm mới khác là tinh thần phân cấp mạnh mẽ cho địa phương. Nếu trước đây nhiều thủ tục phải thực hiện ở cấp tỉnh thì nay cấp xã và cấp huyện sẽ được trao thêm thẩm quyền trong việc xem xét, phê duyệt và giám sát các dự án liên kết phù hợp với điều kiện thực tế tại địa phương.

Cơ chế này được kỳ vọng giúp rút ngắn thời gian triển khai chính sách, đồng thời tạo điều kiện để các mô hình liên kết tiếp cận nhanh hơn với nguồn hỗ trợ của Nhà nước.

Song song với phân cấp là tăng cường công tác hậu kiểm nhằm bảo đảm tính minh bạch và hiệu quả sử dụng nguồn lực công. Các dự án được hỗ trợ sẽ phải đáp ứng các tiêu chí cụ thể về hiệu quả sản xuất, năng lực tổ chức và khả năng duy trì liên kết trong dài hạn.

Dự thảo nghị định cũng xây dựng hệ thống chính sách hỗ trợ tương đối toàn diện, từ tư vấn xây dựng chuỗi liên kết, chuyển giao khoa học công nghệ, đầu tư hạ tầng sản xuất đến hỗ trợ bảo hiểm nông nghiệp và quản trị rủi ro.

Các chuyên gia nhận định, nếu được ban hành và triển khai hiệu quả, nghị định mới sẽ tạo cú hích quan trọng cho quá trình tái cơ cấu ngành nông nghiệp. Thay vì phát triển theo hướng manh mún, nông nghiệp Việt Nam sẽ từng bước hình thành các vùng nguyên liệu tập trung, các chuỗi giá trị quy mô lớn và có khả năng cạnh tranh cao hơn trên thị trường quốc tế.

Trong bối cảnh yêu cầu về chất lượng, truy xuất nguồn gốc và phát triển bền vững ngày càng gia tăng, việc hoàn thiện thể chế cho liên kết chuỗi giá trị không chỉ giúp nâng cao thu nhập cho nông dân mà còn tạo nền tảng để xây dựng nền nông nghiệp sinh thái, hiện đại và thích ứng hiệu quả với những biến động của tương lai.

Minh Thành (t/h)